

Larysa Szczawinska

DOI: 10.15290/bb.2018.10.26

*Rosyjska Akademia Nauk**Moskwa*<https://orcid.org/0000-0002-9385-3509>

Мельніцкі ўраджэнец Мікалай Крэйдзіч – беларускі праваслаўны святар і паэт

Калі бываеш у ціхай паўднёвай частцы сучаснага Падляшша, асабліва памятным заўсёды стаецца час знаходжання ў старажытным Мельніку, загадкаваць якога дзівіць адразу ж, дастаткова толькі ўзысці на Замкавую гару. З кожным прыездам гарадок гэты, зрэшты, з 1934 года ўсяго толькі сяло, адкрываецца ўсё больш і больш, але агульная таямнічасць не знікае і сама яго назва адводзіць у вытокі далёкай тысячагадовай гісторыі мельніцкай зямлі, так ці інакш звязанай з велізарнымі мясцовымі запасамі такога прыроднага мінеральнага багацця як мел (kreда). Археалагічныя дадзеныя дазваляюць датаваць з'яўленне тут першых гарадскіх пасяленцаў у XI стагоддзі, а летапісная згадка аб праваслаўнай царкве Багародзіцы з чудатворнай іконай Збавіцеля адносіцца ўжо да сярэдзіны XIII стагоддзя¹. Цікава, што ў 1878 годзе з Мельніка на Святую Гару Грабарку была перанесена драўляная Васкрасенская царква, якая да 1990 года заставалася там галоўным манастырскім храмам у імя Праабражэння Гасподняга, пакуль не была спалена.

К канцу XIX стагоддзя на значных тэрыторыях заходніх губерняў Расійскай імперыі, асабліва на ўсходніх землях Царства Польскага,

¹ Больш падрабязна пра Мельнік і яго гісторыю гл. у працах прафесара Дароты Міхалюк. D. Michaluk, *Rozwoj układu przestrzennego Mielnika w XIII–XVIII w.*, “Studia Podlaskie” 1993, t. 4, s. 25–50; Ona же, *Mielnik*, Mielnik 1999; Ona же, *Ziemia mielnicka województwa podlaskiego w XIV–XVII wieku*, Toruń 2002.

населеных праваслаўнымі, склалася вельмі цяжкая сітуацыя, якая характарызуецца самай сапраўднай веравызнаўчай барацьбой, калі *православному священнику приходится здесь быть на страже и в постоянной готовности защитить вверенных его духовному водительству чад от враждебных иноверных влияний*².

Указ 1905 года «Аб умацаванні пачаткаў верацярпімасці» вельмі сур'езна адбіўся на сацыяльна-палітычных абставінах усёй імперыі, а ў дадзеным рэгіёне ў літаральным сэнсе падарваў сітуацыю, незвычайным чынам актывізаваў дзеянні каталіцкай царквы. Пасля пачатку Першай сусветнай вайны неўзабаве адбылося так званае бежанства. Бóльшую частку бежанцаў складалі праваслаўныя ўсходнія славяне, якія кідалі родныя мясціны цэлымі сёламі і такім чынам крайнія заходнія рубяжы імперыі практычна цалкам пазбаўляліся свайго праваслаўнага насельніцтва. Праз некалькі гадоў мясцовыя жыхары сталі вяртацца на спустошаную радзіму, дзе ў корані памянлася канфесійная сітуацыя. Тут, ужо ў адроджанай ў 1918 годзе польскай дзяржаве, становішча праваслаўнай царквы аказалася сумным, не выключаючы, асабліва *pod koniec lat trzydziestych*, самага сапраўднага *terroru* у выглядзе масавага разбурэння сотняў яе храмаў³.

Карэнны ўраджэнец тутэйшых месцаў протаіерэй Мікалай Платонавіч Крэйдзіч перажыў усе гэтыя падзеі на сваім вяку. Нарадзіўся Мікалай Крэйдзіч ў 1873 годзе ў сям'і псаломшчыка з гарадка Мельніка. Бацька будучага протаіерэя, яго сям'я і мясцовыя праваслаўныя святары добра памяталі грозныя падзеі польскага паўстання пачатку 1860-х гадоў. К поўдню ад Мельніка за Бугам ляжала неспакойная Холмшчына, дзе ў 1875 годзе ўніаты не простым чынам былі звернутыя ў праваслаўе, што пазней, пасля ўказу аб верацярпімасці 1905 года, абумовіла пераход іх часткі ў рыма-каталіцтва. Разам з тым гэты зварот аказаў вялікі ўплыў на адраджэнне нацыянальнай самасвядомасці тутэйшага карэннага ўсходнеславянскага насельніцтва. Гэта найбольш яркім чынам праявілася амаль адразу ж арганізацыйнай шматтысячных спяваючых праваслаўных хросных хадоў. Праходзілі яны тады і ў ваколіцах Мельніка, дзе ў той час жыла сям'я псаломшчыка Крэйдзіча, у сілу пасады і мясцовых звычаяў, добра знаёмага і з «царкоўнымі або народна-пабожнымі спевамі», прывіваўшымі адначасова масавую любоў да паэтычнага слова, у тым ліку і яго ўласнаму

² *Всеподданнейший отчет обер-прокурора Святейшего Синода К. Победоносцева по ведомству православного исповедания за 1898 год*, СПб 1901, с. 29.

³ М. Papierzyńska-Turek, *Między tradycją a rzeczywistością: Państwo wobec prawosławia. 1918–1939*, Warszawa 1989, s. 450.

сыну. Вось як у далейшым сам М.П. Крэйдзіч апісваў адзін з такіх хросных хадоў, які адбыўся пры асвячэнні царквы ў Брэсцкім павеце:

В 9 ч. утра в с. Кустынь направилось два крестных хода из с. Щитник, в котором приняли участие также крестьяне соседних приходов Сычевского и Велямоничского, и из с. Лыщиц.... Небесная глубина как будто раздалась, поднялась еще выше и казалась беспредельной и в этом беспредельном пространстве, в котором утопал взор человеческий, звонко раздавалось пение священных песен из богогласника, особенно любимых нашими крестьянами... Я не в силах описать все те дивные, лучшие чувства, какие зарождаются в человеке в подобные минуты, одно лишь несомненно, что крестные ходы имеют весьма и весьма благотворное влияние на народ⁴.

У пачатку 1890-х гадоў М.П. Крэйдзіч заканчвае Літоўскую духоўную семінарыю ў Вільні. У семінарыі ён, як і большасць яго аднакласнікаў, прайшоў добрую літаратурную школу. Не забыўся Крэйдзіч пры гэтым і сваёй традыцыйнай мясцовай народна-паэтычнай спадчыны з тэкстамі рознага роду богагласнікаў⁵. Ідэя асаблівай каштоўнасці богагласнікаў для праваслаўнага свету аказалася практычна зацверджанай стараннямі шэрагу вядомых царкоўных асоб, у тым ліку і такімі аўтарытэтнымі як ураджэнец Берасцейшчыны віленскі протаіерэй Іаан Катовіч⁶, і стваральнік іх новых сучасных варыяцый валынскі святар Хрысанф Саковіч (з канца 1886 г. іераманах Хрыстафор). Як і Крэйдзіч, ён быў выхадзец з патомнай святарскай сям'і, таксама пачынаў сваю дзейнасць пасля заканчэння семінарыі ў якасці настаўніка пачатковай школы ў Свята-Онуфрыеўском манастыры⁷. М.П. Крэйдзіч пачынае сваё служэнне ў якасці народнага настаўніка і псаломшчыка Свята-Пакроўскай царквы ў вёсцы Мыто Літоўскай епархіі, дзе ўжо ў пачатку свайго прафесійнага шляху ён аказваецца далучаным да шырокага распаўсюджвання ў сялянскім асяроддзі праваслаўных богагласнічных паэтычных тэкстаў. З гэтымі тэкстамі ў іх масавых выданнях Холмскім Свята-Богародіцкім брацтвам ён быў добра знаёмы яшчэ ў бацькавай хаце ў Мельніку. У 1897 годзе адбыўся перавод М.П. Крэйдзіча ў мястэчка Антопаль на Берас-

⁴ Н. Крейдич, *Освящение церкви в с. Кустыне, Брестского уезда*, "Гродненские епархиальные ведомости" (далее – "ГрЕВ") 1906, № 39–40 (8 октября), с. 1077–1078.

⁵ С.В. Булгаков, *Настольная книга для священнослужителей*, Киев 1913, с. 519.

⁶ Л.Л. Щавинская, *Народная православная книжность в собрании и исследовании Иоанна Котовича*, Москва–Минск 2010.

⁷ Л.Л. Щавинская, *Из духовной семинарии в народные учителя: молодые годы Хрисанфа Саковича*, "Традиции и современность" 2016, № 17, с. 169–178.

цейшчыне, якое знаходзіцца недалёка ад малой радзімы Іаана Катовіча. Цікава, што гэта адзін з самых значных да гэтага часу раёнаў, дзе атрымалі масавае распаўсюджванне творы Хрысанфа Саковіча, у XX–XXI стагоддзях. часцей за ўсё перапісваемыя ад рукі. Пры мясцовай Свята-Уваскрасенскай царкве паўстаў адзін з лепшых парафіяльных цэнтраў агульнанароднага царкоўнага спева, які аказваў доўгія гады вялікі ўплыў на падтрыманне народнай царкоўна-пеўчай традыцыі сярод навакольнага насельніцтва. Тады ж, у першыя гады XX стагоддзя, М.П. Крэйдзіч як *учитель Дрогичинского (Кобринского уезда) министерского училища* атрымаў ад гродзенскага епархіяльнага назіральніка школьнай справы а. Іаана Карчынскага высокую ацэнку за *преподавание церковного пения в школах и образование церковных хоров*⁸, адзначыўшага, што *во многих школах, кроме изучения церковных песнопений и молитв, введено пение из Богогласника*. Сам а. Іаан Карчынскі быў ініцыятарам і складальнікам-выдаўцом серыі спецыяльных царкоўна-паэтычных зборнікаў, у якіх змяшчаліся у тым ліку і многія найбольш любімыя ў народзе творы Хрысанфа Саковіча. Агульнанародны царкоўны спеў «па Богагласнікам» становіцца ў далейшым для псаломшчыка, а затым дыякана і святара М.П. Крэйдзіча асаблівым сродкам духоўнага прапаганды.

У канцы 1902 года *псаломщика Антопольской церкви Николая Крейдича согласно прошения* пераводзяць у сяло Шчытнікі, што ў прыгарадзе сучаснага Брэста. Тут ён служыць у той жа якасці ў невялікай Свята-Пакроўскай царкве, у будынку якой да 1864 года быў прысядзібны касцёл⁹. Згодна з «Праграмай службовых абавязкаў псаломшчыкаў», зацверджанай гродзенскім уладкай, М.П. Крэйдзіч *обязан был по мере возможности посещать деревни прихода для обучения крестьянских мальчиков и девочек молитвам и пению*, а таксама дапамагаць у гэтым *в церковно-приходских школах*¹⁰. Асаблівая роль адводзілася псаломшчыкам і ў *организации народнопевческих хоров и участию тех хоров при церковном богослужении. Такое участи народных хоров представляется... весьма важным условием... полноты воздействия их на духовную жизнь народа*¹¹. Тады ж М.П. Крэйдзіч пачынае актыўна пісаць для «Гродненских епархиальных ведомостей»,

⁸ И. Корчинский, *Отчет... о состоянии школ... Гродненской епархии... за 1900–1901 уч. год*, “ГрЕВ” 1902, № 12, с. 118.

⁹ “ГрЕВ” 1902, № 44, с. 377.

¹⁰ “ГрЕВ” 1904, № 50, с. 1453–1458.

¹¹ Там же, с. 1449–1450.

рэдакцыя якіх разам з мясцовым епіскапатам, курыраваўшымі гэтае перыядычнае выданне, кіраваліся прынцыпам адбору публікацый, якія засноўваліся на важнай тэзе обер-пракурора Сінода К.П. Пабеданосцава, сфармуляванай ім у лісце да Ф.М. Дастаеўскага: *покажи мне веру твою*¹². У 1904 г. епархіяльны часопіс публікуе шэраг твораў М.П. Крэйдзіча, адзін з якіх прысвечаны толькі што выйшаўшаму «Гродненскому богогласнику»¹³, для выдання якога *с целью возможно широкого распространения Богогласников* у 1902 г. была абрана спецыяльная камісія *для составления особого “Богогласника” из песнопений, вошедших в Богогласники Холмский, Почаевский и другие и издания такого “Богогласника” на средства Гродненского епархиального училищного Совета*¹⁴.

Есть что-то чарующее в песнях крестьянина, – пісаў М.П. Крэйдзіч, – эти напевы при всем их несовершенстве имеют своеобразную прелесть... Ему и хотелось бы открыть свою душу Богу, в сердечных словах высказать свое горе, попросить утешения в скорбях, да он не умеет... Вот почему появление богогласника среди народа стало светлым лучом в его жизни и дало возможность крестьянину на свободе ли, дома – везде и всегда в звучных умирительных песнях просить, благодарить и прославлять своего Творца и Промыслителя, славить Пречистую Матерь Божую и св. угодников¹⁵.

Шчытнікаўскі псаломшчык пры гэтым вылучае творы Хрысанфа Саковіча, перш за ўсё яго сьпеў «Заступнице усердная»¹⁶, адзін з самых шанаваных да гэтага часу ў народзе, актыўна перапісваемых паўсюдна па гэты дзень, у тым ліку на Берасцейшчыне, і на Падляшшы.

¹² К. Победоносцев, *Государство и церковь*, Москва 2011, т. 1, с. 550.

¹³ *Гродненский богогласник. Собрание гимнов и набожных песнопений с присовокуплением краткого исторического очерка православия в пределах нынешней Гродненской губернии и житие св. преподобно-мученика Афанасия (Филипповича)*, Гродна 1903.

¹⁴ “ГрЕВ” 1902, № 6, с. 51.

¹⁵ Н. Крейдич, *Отрадный факт*, “ГрЕВ” 1904, № 3, с. 65–66.

¹⁶ Верш гэты ўпершыню быў надрукаваны ў 1886 г. (*Духовные песнопения священника Хрисанфа Саковича*, Почаев 1886, с. 75–78). Ён неаднаразова друкаваўся ў розных выданнях, часта без імя аўтара. Сьпеў гэты быў надрукаваны на асобным лістку ў наборнай рамцы на белай паперы досыць вялікага фармату і адэскай фірмай Е.І. Фясенка у ліку выданняў, прызначаных для вывешвання, чтэння і раздачы в церквах, школах, бібліотеках, войсках, месцах общественных, собраниях и прочих (Ю.А. Лабынцев, Л.Л. Шавинская, Е.И. Фесенко – один из крупнейших издателей народной православной печатной продукции XIX–XX вв., [в:] *Славянский мир в третьем тысячелетии. Этнические, конфессиональные, социокультурные идентичности народов Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы*, Москва 2017, с. 17).

Пачынаюць друкавацца духоўныя вершы і самога М.П. Крэйдзіча, які, безумоўна, валодаў літаратурным дарам, аб чым сведчаць як яго публікацыі, прысвечаныя розным падзеям, так і яго духоўныя вершы. Яны адлюстроўваюць тагачасныя настроі радавога царкоўнослужбоўца, гэтыя вершы даюць выдатную магчымасць прасачыць эвалюцыю ідэйна-рэлігійных пошукаў у найскладанейшы перыяд гісторыі праваслаўнай царквы ў Расійскай імперыі напярэдадні яе распаду. Так, прасякнуты трывогай за лёсы абаронцаў Порт-Артура верш «Полночная молитва»:

В полночной тишине, при свете трепетном лампы,
 Когда все спит и небо, и земля –
 Ко мне слетает в грудь желанный миг отрады,
 И забываю я невзгоды бытия.
 В тот миг во мне порыв страстей порочных затихает,
 Душа стремится ввысь, к Премудрому Творцу,
 Молюсь, мне так легко. Слеза на очи набегает
 И, дань души, катится по лицу.
 И мысль моя летит к твердыням Порт-Артура,
 Где стон и смерть кругом, где русский бранный стяг
 Прославлен на весь свет, где бранный клич военной бури
 Зовет бойцов на смерть, где ждет коварный враг,
 Что склонится наш стяг, падет наша твердыня,
 И пораженные рассеются бойцы.
 О, посрами, Господь, язычников гордыню!
 Защитникам твердынь дай славные, победные венцы¹⁷.

У часы падрыхтоўкі ўказа аб верацярпімасці 1905 года публікуецца верш Крэйдзіча «Во дни Великого поста»¹⁸, які адлюстроўвае малітоўны настрой праваслаўных сялян:

Равнины воспрянули: прерван покой,
 Безмолвия час нарушая,
 Несется вдаль звон, своей гулкой волной
 К молитве прихожан созывая.
 И отклик нашел в душе грешной сей звон –
 К молитве спешат поселяне
 И, грудь осенивши широким крестом,
 Уж шепчут слова покаянья.
 А вот и село, вот и храм на горе –

¹⁷ Н. Крейдич, *Полночная молитва*, «ГрЕВ» 1904, № 51, с. 1505–1506.

¹⁸ Н. Крейдич, *Во дни Великого поста*, «ГрЕВ» 1905, № 9, с. 271–272.

Оплот православного люда –
 Облитый сияньем вечерней зари
 Зовет к себе люд отовсюду.
 И колокол смолк; всюду вновь тишина.
 Молитву творят поселяне...
 И церковь села фимиама полна,
 И вздохи слышны покаянья.

І ўжо зусім іншая танальнасць чуецца ў яго творы «Темные тучи», тут бачыцца адлюстраванне грозных вынікаў 1905 года:

Темные тучи над Русью святою
 Грозно надвинулись, стали стеною.
 Что то с собою они принесли?
 Радость иль горе для русской земли?
 Сердце мятежное робости полно:
 Страсти людские как бурные волны
 Вдруг расходились, рокочат, шумят;
 Вопли и стоны повсюду летят.
 Где же искать нам в дни эти томленья
 Мира, покоя, души обновленья?
 Братья! приникнем к подножью Креста,
 Сердцем, устами лобзая Христа.
 Он, ведь, наш Бог, Он, Творец наш Могучий,
 Он нас услышит, рассеются тучи,
 Солнышка красного весел, могуч
 Вновь засияет живительный луч¹⁹.

У далейшым публікуюцца і іншыя духоўныя вершы Крэйдзіча, сярод якіх, напрыклад, «Святая ноч», «Покров Божией Матери», якія пераклікаюцца з творамі Хрысанфа Саковіча, і цэлы шэраг наступных вершаў. Вельмі сімвалічны твор «Христос в пустыне»: аб сацыяльных марах пабудовы «рая зямнога», што таксама можна трактаваць і як тагачаснае, напярэдадні вялікіх рэвалюцыйных падзей, адлюстраванне вечнага пытання – царква і грамадства.

Уж много лет прошло с тех пор,
 Как видел я одну картину,
 Забыл ее, и вспомнил вновь,
 Картина та – «Христос в пустыне».
 Ребенком часто перед нею
 В раздумье грустном я стоял,

¹⁹ Н. Крейдич, *Темные тучи*, "ГрЕВ" 1905, № 43, с. 1182.

Как будто детскою душою
 Ее значенье понимал.
 Пустыня вокруг. Все мертво, дико.
 В пустом пространстве тонет взгляд,
 Лишь словно солнцем обожженных,
 Вкруг камней темных виден ряд.
 И на одном из них в раздумье,
 С великой скорбью в очах
 Сидит Христос. Желтеют дали
 И тонут в солнечных лучах.
 И Он один среди равнины,
 Призывный глас Его святой –
 Глас вопиющего в пустыне:
 Его не слышит род людской.
 И каждый раз при трезвом взгляде
 На жизнь и нравы, и людей
 Я вспоминаю ту картину
 И много сходства вижу в ней.
 Я с совершенной нашей жизнью,
 Где так и пусто, и мертво,
 Где звуки вдохновенной речи
 Не растревожат никого.
 Где зависть, лесть, тщеславье, гордость
 В сердцах людей свили приют;
 Везде курят им фимиамы,
 А правды Божией бегут.
 И вновь Христос один в пустыне.
 «Обремененные, сюда,
 Ко мне скорее приидите,
 Я дам вам то, что никогда
 Вам мире не даст. – Я дам вам счастье,
 Душе измученной покой,
 Я вас любовью покрою
 И в рай Я вас введу с собой».

Но тщетны дивные призывы:
 У всех в мечтах лишь рай земной,
 И мысль о нем глушит порывы
 Души воспрянувшей порой²⁰.

У 1907 годзе М.П. Крэйдзіч пераводзіцца ў родны Мельнік, дзе служыць дыяканам у царкве Раства Багародзіцы; тут у яго нарадзіўся сын Мікалай, будучы вядомы святар (1908–1977). У 1910 годзе М.П. Крэй-

²⁰ Н. Крейдич, *Христос в пустыне*, “ГрЕВ” 1912, № 34–35, с. 345–346.

дзіч разам з селянінам Ю. Каменским ахвяруе в *Мельникскую приходскую церковь... две хоругви*²¹, а ў канцы 1911 года *диакон Мельникской церкви, Бельского уезда, Николай Крейдич, назначен священником к Андроновской церкви Кобринского уезда*²². Тут амаль не адчувалася вераспавадальнае супрацьстаянне, якое рэзка абвастрылася ў раёне Мельніка пасля ўказа аб верацярпімасці 1905 годзе. Тады там, у заходняй частцы Гродзенскай губерні, як і ў многіх іншых месцах, стаў назірацца польска-каталіцкі рэванш, які прымусіў улады яшчэ настойлівей падымаць пытанне і пра лёс беларусаў-каталікоў, аб увядзенні ў практыку царквы беларускай мовы²³. Тады ж з асаблівым драматызмам тэарэтычна і практычна вырашалася праблема ўніяцкай царквы, да рэалізацыі якой спрабавалі далучыцца нават замежныя эмісары ў асобе мітрапаліта Андрэя Шаптыцкага, выкарыстоўваючы пры гэтым не толькі беларусаў-каталікоў і беларускіх ксяндзоў, але і ўзнікаючы беларускі нацыянальны рух у цэлым²⁴.

Да Вялікадня 1915 года *резолуцией Его Высокопреосвященства от 18 марта сего года за No 484* святар *Сычевской церкви Брестского уезда Николай Крейдич* узнагароджваецца набедранікам²⁵. А ўжо ў сярэдзіне 1915 года пачалася эвакуацыя сотняў тысяч мясцовых праваслаўных жыхароў, якія пасля імклівага наступлення германскіх войскаў вымушаны былі міграваць у асноўным у цэнтральныя, усходнія і паўднёвыя губерні Расіі. А. Мікалай Крейдзіч аказваецца з сям'ёй у невялікай тульскай вёсцы Барысава ў Кашырскім павеце. Тут ён служыць часовым святаром у царкве Якава Персіяніна, несумненна, выкарыстоўваючы ўсю палітру пастырскіх магчымасцяў, уключаючы народныя царкоўна-песенныя традыцыі сваёй радзімы. Расійская рэвалюцыя для ўсіх бежанцаў стала велізарным выпрабаваннем, выклікала ўсведамленне неабходнасці вяртання на радзіму, якое доўжылася некалькі гадоў, пачынаючы з 1918 года. З бежанства ён вяртаецца праз некалькі гадоў ужо ў адроджаную Польшчу, дзе яму даводзіцца служыць у некалькіх сельскіх палескіх парафіях²⁶. У гэтых месцах аб ім

²¹ “ГрЕВ” 1912, № 10, с. 94.

²² “ГрЕВ” 1911, № 48–49, с. 356.

²³ *Российский государственный исторический архив*, ф. 821, оп. 2, ед. хр. 73; ф. 1284, оп. 194, ед. хр. 136.

²⁴ А. Луцкевіч, *Мітрапаліт Шэптыцкі і беларускі рух*, [у:] *Богословія*, Львів 1926, т. IV, кн. 1–4, с. 45–48.

²⁵ “ГрЕВ” 1915, № 5–6, с. 32.

²⁶ *Świątynie prawosławne w Polsce*, [Warszawa 1935].

доўгія гады ўспаміналі з любоўю, а дзе-нідзе памятаюць і цяпер. Ён працягвае пісаць і друкавацца ў польскай праваслаўнай перыёдыцы, узводзіцца ў протаіерэйскі сан. 4 ліпеня 1938 года Н.П. Крэйдзіч памірае²⁷.

Літаратурная творчасць беларускага праваслаўнага святара М.П. Крэйдзіча практычна невядома сучаснаму шырокаму чытачу²⁸, хаця б кароткай згадкі аб ягонай творчасці няма нават у спецыяльным кампендыуме «Літаратурная карта Берастейшчыны», рэдактарам і складальнікам якога выступіў беларускі пісьменнік, цэзка паэта, А.М. Крэйдзіч²⁹.

L I T E R A T U R A

“Grodnskie eparhial’nye vedomosti” 1902, № 6, 44; 1904, № 50; 1911. № 48–49; 1912, № 10; 1915, № 5–6 [“Гродненские епархиальные ведомости” 1902, № 6, 44; 1904, № 50; 1911. № 48–49; 1912, № 10; 1915, № 5–6].

Bulgakov S.V., *Nastol’naâ kniga dlâ svâšennosluzhitelej*, Kiev 1913 [Булгаков С.В., *Настольная книга для священнослужителей*, Киев 1913].

Duhovnye pesnopeniâ svâšennika Hrisanfa Sakoviča, Роцаев 1886 [*Духовные песнопения священника Хрисанфа Саковича*, Почаев 1886].

Grodnskij bogoglasnik. Sobranie gimnov i nabožnyh pesnopenij s prisovokupleniem kratkogo istoričeskogo očerka pravoslaviâ v predelah nunešnej Grodnenskoj gubernii i žitie sv. prepodobno-mučenika Afanasiâ (Filipoviča), Grodna 1903 [*Гродненский богогласник. Собрание гимнов и набожных песнопений с присовокуплением краткого исторического очерка православия в пределах нынешней Гродненской губернии и житие св. преподобно-мученика Афанасия (Филипповича)*, Гродна 1903].

Korčinskij I., *Otčet... o sostoânni škol... Grodnenskoj eparhii... za 1900–1901 uč. god*, “Grodnskie eparhial’nye vedomosti” 1902, № 12 [Корчинский И., *Отчет... о состоянии школ... Гродненской епархии... за 1900–1901 уч. год*, “ГрЕВ” 1902, № 12].

Krejdič N., *Hristos v pustyne*, “Grodnskie eparhial’nye vedomosti” 1912, № 34–35 [Крейдич Н., *Христос в пустыне*, “ГрЕВ” 1912, № 34–35].

²⁷ “Wiadomości Metropolii Prawosławnej w Polsce” 1938, № 7, S. 2; Grzegorz Sosna, ks., Antonina Tros-Sosna, *Hierarchia i kler Kościoła Prawosławnego w granicach II Rzeczypospolitej i Polski powojennej w XIX–XXI wieku*, Ryboły 2012, s. 443.

²⁸ Толькі зрэдку можна сустрэць згадку аб літаратурнай творчасці М.П. Крэйдзіча (напр.: В. Гумілович, *Из истории «православной литературы для народа» в Западной Беларуси*, “Гістарычная брама” 2004, № 1 (22), с. 49–50).

²⁹ *Літаратурная карта Берастейшчыны*, Брэст 2008.

- Krejdič N., *Osvâšenie cerkvi v s. Kustyne, Brestskogo uезда*, “Grodzenskie eparhial’nye vedomosti” 1906, № 39–40 [Крейди́ч Н., *Освящение церкви в с. Кустыне, Брестского уезда*, “Гродненские епархиальные ведомости” 1906, № 39–40 (8 октября)].
- Krejdič N., *Otradnyj fakt*, “Grodzenskie eparhial’nye vedomosti” 1904, № 3 [Крейди́ч Н., *Отрадный факт*, “Гродненские епархиальные ведомости” 1904, № 3].
- Krejdič N., *Polnočnaâ molitva*, “Grodzenskie eparhial’nye vedomosti” 1904, № 51 [Крейди́ч Н., *Полночная молитва*, “Гродненские епархиальные ведомости” 1904, № 51].
- Крейди́ч Н., *Темные тучи*, “Гродненские епархиальные ведомости” 1905, № 43 [Крейди́ч Н., *Темные тучи*, “Гродненские епархиальные ведомости” 1905, № 43].
- Krejdič N., *Vo dni Velikogo posta*, “Grodzenskie eparhial’nye vedomosti” 1905, № 9 [Крейди́ч Н., *Во дни Великого поста*, “Гродненские епархиальные ведомости” 1905, № 9].
- Labyntsev Ju.A., Shchavinskaja L.L., *E.I. Fesenko – odin iz krupnejših izdatelej narodnoj pravoslavnoj pečatnoj produkcii XIX–XX vv.*, [v:] *Slavânskij mir v tret’em tysâčeletii. Etničeskie, konfessional’nye, sociokul’turnye identičnosti narodov Central’noj, Vostočnoj i Ūgo-Vostočnoj Evropy*, Moskva 2017 [Лабынцев Ю.А., Шчавинская Л.Л., *Е.И. Фесенко – один из крупнейших издателей народной православной печатной продукции XIX–XX вв.*, [в:] *Славянский мир в третьем тысячелетии. Этнические, конфессиональные, социокультурные идентичности народов Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы*, Москва 2017].
- Labyntsev Ju.A., Shchavinskaja L.L., *Grodzenskij protoierej Ioann Korčinskij – sostavitel’ narodnyh izdanij*, [u:] *Zdabytki*, Minsk 2009, вып. 11 [Лабынцаў Ю.А., Шчавінская Л.Л., *Гродзенскі працоіерей Іоанн Корчінскі – составитель народных изданий*, (в:) *Здабыткі*, Мінск 2009, вып. 11].
- Luckevič A., *Mitrapalit Šępticki i belaruskі ruh*, [u:] *Bogosloviâ*, L’viv 1926, t. IV, kn. 1–4 [Луцкевіч А., *Мітрапаліт Шęпціцкі і беларускі рух*, [у:] *Богословія*, Львів 1926, т. IV, кн. 1–4].
- Litaraturnaâ karta Berastejščyny*, Bręst 2008 [Літаратурная карта Берастейшчыны, Брэст 2008].
- Michaluk D., *Mielnik*, Mielnik 1999.
- Michaluk D., *Rozwoj układu przestrzennego Mielnika w XIII–XVIII w.*, [w:] “Studia Podlaskie” 1993, t. 4.
- Michaluk D., *Ziemia mielnicka województwa podlaskiego w XIV–XVII wieku*, Toruń 2002.

- Papierzyńska-Turek M., *Między tradycją a rzeczywistością: Państwo wobec prawosławia. 1918–1939*, Warszawa 1989.
- Pobedonoscev K., *Gosudarstvo i cerkov'*, Moskva 2011, t. 1 [Победоносцев К., *Государство и церковь*, Москва 2011, т. 1].
- Rossijskij gosudarstvennyj istoričeskij arhiv*, f. 821, op. 2, ed. hr. 73; f. 1284, op. 194, ed. hr. 136 [*Российский государственный исторический архив*, ф. 821, оп. 2, ед. хр. 73; ф. 1284, оп. 194, ед. хр. 136].
- Shchavinskaja L.L., *Iz duhovnoj seminarii v narodnye učitelâ: molodye gody Hrisanfa Sakoviča*, "Tradicii i sovremennost'" 2016, № 17 [Щавинская Л.Л., *Из духовной семинарии в народные учителя: молодые годы Хрисанфа Саковича*, "Традиции и современность" 2016, № 17].
- Shchavinskaja L.L., *Narodnaâ pravoslavnaâ knižnost' v sobranii i issledovaniâh Ioanna Kotoviča*, Moskva–Minsk 2010 [Щавинская Л.Л., *Народная православная книжность в собраниях и исследованиях Иоанна Котовича*, Москва–Минск 2010].
- Sosna Grzegorz, ks., Tros-Sosna Antonina, *Hierarchia i kler Kościoła Prawosławnego w granicach II Rzeczypospolitej i Polski powojennej w XIX–XXI wieku*, Ryboły 2012.
- Świątynie prawosławne w Polsce*, Warszawa 1935.
- Tumilovič V., *Iz istorii «pravoslavnoj literatury dlâ naroda» v Zapadnoj Belarusi*, "Gistaryčnaâ brama" 2004, № 1(22) [Тумилович В., *Из истории «православной литературы для народа» в Западной Беларуси*, "Гістарычная брама" 2004, № 1 (22)].
- Vsepoddannejšij otčet ober-prokurora Svâtejšego Sinoda K. Pobedonosceva po vedomstvu pravoslavnogo ispovedaniâ za 1898 god*, SPB 1901.
- "Wiadomości Metropolii Prawosławnej w Polsce" 1938, № 7.

SUMMARY

BORN IN MYELNIK NIKOLAY KREYDZICH – BELARUSIAN ORTHODOX
POET AND PRIEST

The article explores an artistic heritage of Nikolay Platonovich Krejdzich (1873–1938) – Belarusian priest and writer, born in the town of Myelnik. His name is practically unknown to a modern mass reader, but undoubtedly he and his literary works deserve special attention and study.

Key words: Podlasie, Belarusian literature written in Russian, Eastern Orthodox Church, a preacher of God.

STRESZCZENIE

MIKOŁAJ KREJDZICZ – BIAŁORUSKI PRAWOSŁAWNY DUCHOWNY
I POETA RODEM Z MIELNIKA

W artykule omówiono artystyczną spuściznę Mikołaja Krejdzicza (1873–1938) – białoruskiego duchownego i pisarza, urodzonego w Mielniku. Jego imię jest praktycznie nieznanie współczesnemu masowemu odbiorcy, ale niewątpliwie jego twórczość zasługuje na szczególną uwagę i badania.

Słowa kluczowe: Podlasie, białoruska literatura rosyjskojęzyczna, prawosławie, bogogłasnik.